

VODIČ

za zaštitu podataka o ličnosti namenjen
udruženjima građana koja se bave socijalnom
zaštitom

A 11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava

www.a11initiative.org

office@a11initiative.org

Za izdavača: Danilo Ćurčić

Autor: Igor Denčić

Lektura: Milena Jakovljević

Dizajn i prelom: Kristina Pavlak

Beograd, 2022. godine

Ova publikacija je deo projekta „Sačuvaj privatnost – odupri se pritisku“ (Reclaiming Privacy: A Tool to Fight Oppression), koji podržava Evropska unija. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost A 11 - Inicijative za ekonomska i socijalna prava i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Sadržaj

Uvod	04
O značaju prava na zaštitu podataka o ličnosti i privatnosti	06
Postupci zaštite u slučajevima povrede prava na zaštitu podataka o ličnosti (i privatnosti) ..	10
Osnovni pojmovi	13
Obaveze koje rukovaoci (obrađivači) imaju u pogledu ZZPL, u kontekstu ostvarivanja prava iz socijalne zaštite	19
Šta raditi kada se desi incident (povreda) u vezi sa podacima o ličnosti?	23
Postupanje po zahtevima fizičkih lica za ostvarivanje prava	25
Lista za proveru	30
Šta raditi kada ste u dilemi	32

Uvod

Socijalna zaštita, u smislu Zakona o socijalnoj zaštiti („Sl. glasnik RS”, br. 24/2011, dalje: „ZSZ”), jeste organizovana društvena delatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći i osnaživanje pojedinaca i porodica za samostalan i produktivan život u društvu, kao i sprečavanje nastajanja i otklanjanje posledica socijalne isključenosti. Prema podacima Komore socijalne zaštite, u Srbiji je izdato preko 4000 licenci pojedincima koji se bave socijalnom zaštitom.

Svaki pojedinac i porodica kojima je neophodna društvena pomoć i podrška radi savladavanja socijalnih i životnih teškoća i stvaranja uslova za zadovoljenje osnovnih životnih potreba imaju pravo na socijalnu zaštitu, u skladu sa zakonom. Prava na socijalnu zaštitu obezbeđuju se pružanjem usluga socijalne zaštite i materijalnom podrškom.

Dakle, korisnici socijalne zaštite su pojedinci, fizička lica, bilo da su državljani Republike Srbije, bilo da su strani državljani i lica bez državljanstva, i to u situacijama socijalne potrebe koja podrazumeva naročito osetljiv položaj u kojem se nalaze ti pojedinci i njihove porodice.

Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti („Sl. glasnik RS”, br. 87/2018, dalje: „ZZPL”) uređuju se pravo na zaštitu fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodni protok takvih podataka, načela obrade, prava lica na koja se podaci odnose, obaveze rukovalaca i obrađivača podataka o ličnosti, kodeks postupanja, prenos podataka o ličnosti u druge države i međunarodne organizacije, nadzor nad sprovođenjem tog zakona, pravna sredstva, odgovornost i kazne u slučaju povrede prava fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti, kao i posebni slučajevi obrade.

Korisnici socijalne zaštite uživaju sva prava u vezi sa zaštitom njihovih podataka o ličnosti. Međutim, zbog izuzetne ranjivosti u kojoj se nalaze moguće je da ta prava ne poznaju ili da se na njih neće obazirati.

Socijalnom zaštitom se bave ustanove socijalne zaštite koje mogu osnovati

Republika Srbija, autonomne pokrajine, jedinice lokalne samouprave i druga pravna i fizička lica. Izvesno je da se socijalnom zaštitom bave i razne druge organizacije i pojedinci koji formalno nisu „ustanova socijalne zaštite”. Delatnost u oblasti socijalne zaštite, odnosno pojedine usluge socijalne zaštite, može pružati i udruženje, preduzetnik, privredno društvo i drugi oblik organizovanja utvrđen zakonom.

Ovaj vodič prvenstveno je namenjen udruženjima građana koja se bave socijalnom zaštitom, uz napomenu da je to ipak vodič, a ne propis, te da se uvek moraju konsultovati propisi i nadležni organi, dok ovaj vodič može da posluži kao ispomoć za bolje razumevanje propisa i podsetnik na praktične aspekte primene Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.

Važno je napomenuti to da trenutno važeći propisi u oblasti socijalne zaštite nisu usklađivani sa ZZPL, što u praksi može dovesti do nerešivih situacija, jer će određene radnje biti u skladu sa propisima iz oblasti socijalne zaštite, ali možda neće biti u skladu sa ZZPL, kojim je inače propisano da se svi zakoni u Republici Srbiji moraju uskladiti sa tim propisom do kraja 2020. godine. U momentu pisanja ovog vodiča, prošlo je već godinu dana, a posao usklađivanja u mnogim oblastima čak nije ni započeo. Propisi iz oblasti socijalne zaštite su i celu deceniju stari i nisu bili usklađivani ni sa prethodnim Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti. Primera radi, u članu 38 ZSZ definisano je da korisnik ima pravo na poštovanje privatnosti prilikom pružanja usluga socijalne zaštite iako pravo na privatnost nije definisano u našim zakonima. S druge strane, u ZSZ ne pominje se pravo na zaštitu podataka o ličnosti. Postoje i druge neusklađenosti, ali zbog prirode ovog vodiča nećemo ih konkretno obrađivati ovde.

Zanimljivo je pomenuti i to da Zakon o socijalnoj karti („Službeni glasnik RS”, br. 14/2021 od 17. 2. 2021. godine) nije usklađen sa ZZPL. Iako udruženja građana koja se bave socijalnom zaštitom ne primenjuju direktno Zakon o socijalnoj karti, činjenica da Zakon o socijalnoj karti predviđa registar od preko 130 podataka o ličnosti korisnika socijalne zaštite dovoljna je da privuče pažnju svakoga ko se bavi socijalnom zaštitom i pritom brine i pazi na savesnu i srazmernu obradu podataka o ličnosti.

O ZNAČAJU PRAVA NA ZAŠTITU PODATAKA O LIČNOSTI I PRIVATNOSTI

Šta je privatnost, a šta zaštita podataka o ličnosti?

Iako se često pominju kao sinonimi, pojmovi privatnost i zaštita podataka o ličnosti nisu sinonimi, ali su srodni, slični, nekada i zbunjujući kada se posmatraju u međusobnom odnosu. Ukratko, zaštita podataka o ličnosti može da se posmatra kao jedan aspekt prava na privatnost, ali kako svrha Vodiča nije da zbuni čitaoca, teoretska razmatranja pojmova privatnost i zaštite podataka o ličnosti nećemo dalje obrađivati, ali ćemo dati jedno formalno pojašnjenje. Privatnost nije pojam koji je formalno definisan niti regulisan u pravnom sistemu Republike Srbije, makar ne neposredno (pominje se u međunarodnim dokumentima čiji je Republika Srbija potpisnik). S druge strane, zaštita podataka o ličnosti je formalizovana i regulišu je ustav, kao najviši pravni akt, zakoni i podzakonski akti.

Šta je zaštita podataka o ličnosti?

Zaštita podataka o ličnosti je ljudsko pravo. Ustav Republike Srbije jemči pravo na zaštitu podataka o ličnosti u članu 42 koji se nalazi u delu Ustava koji reguliše ljudska i manjinska prava i slobode.

• Ustav Republike Srbije

- Zajemčena je zaštita podataka o ličnosti.
- Prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju se zakonom.
- Zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom.

— Svako ima pravo da bude obavješten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe.

Pristup Republike Srbije je u skladu sa pravnom tradicijom Evropske unije u kojoj je pravo na zaštitu podataka o ličnosti takođe postavljeno na nivo ljudskih prava, u članu 8 Evropske povelje o osnovnim pravima. Pored Evropske povelje o osnovnim pravima, pitanje zaštite podataka o ličnosti regulisano je u dva propisa Saveta Evrope koji su značajni za Republiku Srbiju jer se neposredno primenjuju:

- **Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP)**

Član 8 EKLJP, mnogo pre modernih zakona iz oblasti zaštite podataka o ličnosti, reguliše pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života. Evropski sud za ljudska prava u Strazburu ima relevantnu praksu kada je u pitanju ova tema i ona je uspostavljena pre nego što je zaštita podataka o ličnosti postala aktuelna u evropskim nacionalnim zakonodavstvima i sudovima.

- **Konvencija o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka**

Ova konvencija, i njeni dodatni protokoli, poznatija kao Konvencija 108, predstavlja prvi međunarodni dokument kojim je regulisano pravo na zaštitu podataka o ličnosti na međunarodnom nivou i datum njenog potpisivanja u Evropi se obeležava kao Dan zaštite podataka o ličnosti (28. januar 1981. godine). Ovaj dokument je razlog zbog čega u Evropi preko 50 država ima sličan pristup zaštiti podataka o ličnosti.

Pravo na zaštitu podataka o ličnosti kraće bi se moglo definisati kao pravo svakog pojedinca da bude informisan o najvažnijim aspektima obrade svojih podataka o ličnosti i da ima kontrolu nad svojim podacima o ličnosti, što bi najmanje podrazumevalo da zna ko i koje podatke o njemu obrađuje, za koju svrhu i po kom osnovu, te da ima na raspolaganju efektivne mehanizme putem kojih može da utiče na to kako će se njegovi podaci o ličnosti dalje obrađivati, u skladu sa primenjivim pravilima.

• Zašto je zaštita podataka o ličnosti važna?

Zaštita podataka o ličnosti je civilizacijska tekovina kojom se štite osnovna ljudska prava lica čiji se podaci obrađuju.

Primer: MUP je u jednom primeru odbio da postupi po zahtevu lica da mu dostavi službenu belešku o obaveštenju koje je MUP-u dala njegova supruga u vezi sa njim i zabranom prilaska koju je imao. Pozadina priče je ta da je suprug imao zabranu prilaska svojoj supruzi, a tu zabranu je navodno prekršio, pa je supruga dala izjavu policiji koja je sačinila službenu belešku. Njen suprug je tražio kopiju te službene beleške. Pošto je odbijen, tražilac je podneo pritužbu Povereniku za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (dalje: Poverenik). U svom izjašnjenju, MUP se pozvao na član 288 Zakonika o krivičnom postupku u kojem je navedeno da se kopije službenih beleški mogu dati samo građaninu koji je dao obaveštenje, ali ne i drugom licu. MUP se dodatno pozvao i na član 34 Zakona o sprečavanju nasilja u porodici koji obavezuje postupajuće organe da zaštite podatke o ličnosti, u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti. Poverenik je našao da je pritužba neosnovana. Možemo da zaključimo da je u ovom slučaju žrtva porodičnog nasilja dobila zaštitu i u odnosu na svoje pravo na zaštitu podataka o ličnosti.

Poštovanjem pravila koja se tiču zaštite podataka o ličnosti štiti se i reputacija organizacija i pojedinaca koji vrše obradu podataka i izbegava se odgovornost koja može biti građansko-pravna i kaznena (prekršajna i krivična).

Primer: Poverenik je svojevremeno podneo krivičnu prijavu protiv NN službenog lica u Policijskoj upravi u Nišu zato što je podatke o ličnosti maloletne ženske osobe, sadržane u službenoj belešci o obaveštenju primljenom od građana, saopštilo neovlašćenim licima, pa su ta lica podatke o maloletnoj ženskoj osobi naknadno objavila u sredstvima javnog informisanja. Ozbiljnost navedenog dela je jasnija ako navedemo i činjenicu da su se podaci ticali sumnje na otmicu i silovanje pomenute maloletne ženske osobe. U vreme pisanja ovog vodiča, nismo imali informaciju o ishodu postupka.

U kontekstu organizacija koje su pružaoci i posrednici u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne zaštite, pitanje zaštite podataka o ličnosti je vrlo važno, jer te organizacije i pojedinci zaposleni u njima u svom radu dolaze do nekih od najosetljivijih podataka o ličnosti korisnika sistema socijalne zaštite. Priroda posla socijalne zaštite je takva da se skoro po pravilu obrađuju podaci koji su osetljivi (ZZPL ih definiše kao posebne vrste podataka o ličnosti, kasnije u tekstu objašnjeni). Zbog toga je pitanje zaštite tih osetljivih podataka korisnika socijalne zaštite izuzetno važno, a organizacije i pojedinci koji se bave socijalnom zaštitom moraju biti upoznati ne samo sa osnovnim pravilima obrade podataka o ličnosti, već njihova svest o ovoj temi mora biti na daleko višem nivou.

POSTUPCI ZAŠTITE U SLUČAJEVIMA POVREDE PRAVA NA ZAŠTITU PODATAKA O LIČNOSTI (I PRIVATNOSTI)

Posledice kršenja prava na zaštitu podataka o ličnosti mogu biti građansko-pravne, prekršajne i krivično-pravne.

Građansko-pravne posledice znače da svaki pojedinac može tražiti pred sudom u parničnom postupku ili u upravnom postupku pred Poverenikom ostvarenje svojih prava. Na primer, pojedinac može tražiti u sudskom postupku ili pred Poverenikom da mu organizacija koja obrađuje njegove podatke dostavi na uvid sve podatke koje o njemu/njoj obrađuje, da obriše podatke (ako su za to ispunjeni uslovi) i druga prava predviđena ZZPL. Dodatno, pojedinac koji smatra da je pretrpeo određenu štetu nezakonitom obradom svojih podataka o ličnosti može u parničnom postupku da traži naknadu štete.

Primer: Poverenik je 2019. godine izrekao opomenu organizaciji Crveni krst Srbija jer je pravila, skladištila i prosleđivala fotografije svojih zaposlenih, volontera i korisnika usluga (primalaca humanitarne pomoći) raznim državnim organima (ministarstvima i slično) kao dokaz o realizaciji određenih humanitarnih akcija. Poverenik je našao da za takvu obradu ne postoji osnov, jer Crveni krst Srbije nije prezentovao validan pristanak svih pogođenih lica, a pitanje je i da li bi pristanak uopšte bio i moguć u situacijama subordinacije (poslodavac/zaposleni ili davalac/primalac humanitarne pomoći), jer kao što je ranije navedeno u ovom vodiču, jedan od elemenata pristanka je dobrovoljnost. Poverenik je dalje konstatovao da nije nađen drugi pravni osnov za navedenu obradu podataka o ličnosti (fotografija).

Prekršajna odgovornost je predviđena ZZPL, koji definiše više od 30 prekršaja za razne situacije, kao što su obrada podataka o ličnosti suprotno načelima obrade iz člana 5 ZZPL, vršenje obrade bez pristanka, vršenje obrade za drugu svrhu i mnogi drugi primeri. Prekršajni postupak u praksi najčešće pokreće

Poverenik, s tim da je svaki pojedinac takođe ovlašćen da prekršajnom sudu podnese predlog za pokretanje prekršajnog postupka ako je on/ona oštećen/a. Propisane novčane kazne su od 50.000 do 2.000.000 dinara za pravna lica (dakle, i udruženja građana) i do 150.000 dinara za odgovorno lice u pravnom licu (na primer, direktor ili predsednik upravnog odbora udruženja građana). Ne treba zaboraviti da u slučaju neplaćanja prekršajnih kazni, novčana kazna se može konvertovati u kaznu zatvora (najviše do 60 dana).

Primer: Poverenik je 2019. godine pokrenuo postupak nadzora nad organizacijom Crveni krst Srbije nakon objavljivanja videa na društvenim mrežama na kojem se, kako se sumnjalo, vidi da su osobe koje za to nemaju ovlašćenje imale pristup podacima o ličnosti korisnika te organizacije u Medveđi. Nakon sprovedenog nadzora, Poverenik je podneo zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv Crvenog krsta Srbije jer nije obrađivao podatke o ličnosti na način koji obezbeđuje odgovarajuću zaštitu od neovlašćene ili nezakonite obrade ličnih podataka. U ovom slučaju bili su kompromitovani podaci korisnika usluga Crvenog krsta Srbije u Medveđi, i to imena, prezimena, adrese, brojevi ličnih karata.

Krivični zakonik definiše krivično delo neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka (član 146). Iako ovo krivično delo postoji u našem zakonodavstvu dugo, praksa je vrlo ograničena. Ovo krivično delo se goni po privatnoj tužbi, osim ako se za krivično delo tereti službeno lice u vršenju službe. U praksi većina postupaka pokrenuta je na osnovu privatne tužbe. Osuđujuće presude su zaista izuzetak, sudeći po istraživanjima zasnovanim na javno dostupnim informacijama. Kako je navedeno u publikaciji Privatnost i zaštita podataka o ličnosti u Srbiji¹, pred sudovima u Srbiji od 2015. godine do jula 2020. godine formirano je ukupno 28 predmeta za krivično delo iz člana 146 KZ, od čega (samo) dve osuđujuće presude.

Bez obzira na konkretni mehanizam zaštite prava kroz građanski, prekršajni i krivični postupak, izvesno je da većina korisnika socijalne zaštite neće biti u mogućnosti da ih efikasno koristi, što zbog situacije u kojoj se sami korisnici nalaze, što zbog objektivnih okolnosti koje nemaju veze sa sistemom socijalne zaštite već se tiču opšte situacije u kojoj većina nadležnih organa najčešće nema dovoljno kapaciteta i razumevanja za oblast zaštite podataka

¹ Privatnost i zaštita podataka o ličnosti u Srbiji, Analiza odabranih sektorskih propisa i njihove primene.

o ličnosti, naročito kada se u obzir uzme činjenica da bi ugroženo pravo bilo vezano za lice iz sistema socijalne zaštite. U ovakvoj situaciji, organizacije koje su pružaoci i posrednici u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne zaštite moraju same da vode računa o tome da li postoji ili je izvesno da će doći do ugrožavanja prava na zaštitu podataka o ličnosti korisnika socijalne zaštite i da, u skladu sa svojim mogućnostima, pravovremeno reaguju tako što će:

- samom korisniku socijalne zaštite skrenuti pažnju na to da su mu prava ugrožena ili povređena i predložiti zakonske mehanizme koji mu stoje na raspolaganju;
- nadležnim organima (Povereniku, tužilaštvu, policiji) prijaviti slučaj povrede prava korisnika socijalne zaštite;
- potražiti savet i pomoć od lica koja su stručna za pružanje pravne pomoći i/ili zaštitu podataka o ličnosti (npr. organizacije koje se bave oblašću zaštite podataka o ličnosti, advokati i sl.).

OSNOVNI POJMOVI

U nastavku navodimo najvažnije pojmove iz ZZPL kao krovnog zakona iz oblasti zaštite podataka o ličnosti.

„Podatak o ličnosti” je svaki podatak koji se odnosi na fizičko lice čiji je identitet određen ili odrediv, neposredno ili posredno, posebno na osnovu oznake identiteta, kao što su ime i identifikacioni broj, podaci o lokaciji, identifikatora u elektronskim komunikacionim mrežama ili jednog, odnosno više obeležja njegovog fizičkog, fiziološkog, genetskog, mentalnog, ekonomskog, kulturnog i društvenog identiteta. Prema Ustavu Republike Srbije, ovlašćeni predlagači Zakona mogu biti: svaki narodni poslanik, Vlada, skupština autonomne pokrajine ili najmanje 30.000 birača, dok Zaštitnik građana i Narodna banka Srbije imaju pravo predlaganja zakona iz svoje nadležnosti.

Objašnjenje: Podatak o ličnosti ili lični podatak je svaki podatak koji može dovesti do identiteta nekog fizičkog lica. Očigledni primeri bili bi ime, prezime i JMBG. Međutim, podaci o ličnosti su i oni podaci iz kojih ne možete odmah utvrditi identitet konkretnog lica, ali biste to mogli uz pomoć drugog, dodatnog podatka, odnosno, informacije. Na primer, broj fiksnog telefona vam ne govori čiji je, ali ako ga ukucate u „bele strane”, verovatno ćete saznati ko je vlasnik. Još neki primeri podataka o ličnosti bi bili adresa, bankovni račun, otisak prsta, zdravstveni karton, opis fizičkih ili psiholoških osobina, lozinke i nalozi, mejl ili društvene mreže, istorija aktivnosti na internetu (šerovi, lajkovi i slično), istorija pretrage interneta, IP adresa računara ili pametnog mobilnog telefona, IMEI broj uređaja kojim se pristupa mreži, itd.

„Lice na koje se podaci odnose” je fizičko lice čiji se podaci o ličnosti obrađuju.

Objašnjenje: Uvek se radi o fizičkom licu. U kontekstu socijalne zaštite, to bi bili korisnici socijalne zaštite. Pravna lica, pa ni preduzetnici, u načelu ne uživaju pravo na zaštitu podataka o ličnosti.

„Obrada podataka o ličnosti” je svaka radnja ili skup radnji koje se vrše automatizovano ili neautomatizovano sa podacima o ličnosti ili njihovim

skupovima, kao što su prikupljanje, beleženje, razvrstavanje, grupisanje, odnosno strukturisanje, pohranjivanje, upodobljavanje ili menjanje, otkrivanje, uvid, upotreba, otkrivanje prenosom, odnosno dostavljanjem, umnožavanje, širenje ili na drugi način činjenje dostupnim, upoređivanje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje (u daljem tekstu: obrada).

Objašnjenje: Kako je definicija obrade podataka o ličnosti postavljena vrlo široko, pretpostavka je da praktično svaka radnja u vezi sa podacima o ličnosti, pa i samo gledanje ili pasivno ponašanje, kao što je skladištenje/čuvanje, može predstavljati radnju obrade.

„Pseudonimizacija” je način obrade koji onemogućava pripisivanje podataka o ličnosti određenom licu bez korišćenja dodatnih podataka, pod uslovom da se ovi dodatni podaci čuvaju posebno i da su preduzete tehničke, organizacione i kadrovske mere koje obezbeđuju da se podatak o ličnosti ne može pripisati određenom ili odredivom licu.

Objašnjenje: Pseudonimizacija je mehanizam zaštite podataka o ličnosti, takozvano maskiranje podataka koji se po potrebi mogu vratiti u izvorni oblik, ali pseudonimizovani podaci o ličnosti i dalje ostaju podaci o ličnosti. Ne treba je mešati sa anonimizacijom, čiji je krajnji cilj činjenje podatka o ličnosti bezličnim (na anonimizovane podatke se ne primenjuje ZZPL jer je proces anonimizacije ireverzibilan). Pseudonimizaciju, kao meru zaštite podataka, organizacije koje su pružaoci i posrednici u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne zaštite mogu da koriste vrlo praktično, tako da u komunikaciji sa eksternim subjektima (drugim organizacijama, državnim organima i slično) ne koriste sve podatke o ličnosti korisnika socijalne zaštite, već da se njihova imena, prezimena i eventualno drugi podaci, u zavisnosti od konkretnog slučaja, pseudonimizuju, dakle, šifruju, zamaskiraju.

„Rukovalac” je fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti koji samostalno ili zajedno sa drugima određuje svrhu i način obrade. Zakonom kojim se određuje svrha i način obrade može se odrediti i rukovalac ili propisati uslovi za njegovo određivanje.

Objašnjenje: Rukovalac je centralni akter i onaj koji je primarno odgovoran za obradu podataka o ličnosti zato što upravo rukovalac određuje svrhu obrade i način (zašto i kako), ali i ostale segmente

obrade (koliko dugo, itd.). U kontekstu socijalne zaštite rukovaoci će najčešće biti organizacije koje se bave pružanjem usluga socijalne zaštite ili posredovanjem u ostvarivanju prava iz sistema socijalne zaštite.

„Zajednički rukovaoci” postoje ako dva ili više rukovalaca zajednički određuju svrhu i način obrade.

Objašnjenje: Moguće je da više organizacija (rukovalaca) zajednički definiše svrhu i način obrade i u ovom slučaju će te organizacije biti „zajednički rukovaoci”, uz obavezu da na transparentan način, međusobnim pisanim sporazumom, urede svoje odnose i legitimišu se pred licima čije podatke obrađuju. Primer mogu da budu zajednički projekti organizacija povodom iste grupe lica čije podatke o ličnosti obrađuju.

„Obrađivač” je fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti koji obrađuje podatke o ličnosti u ime rukovaoca.

Objašnjenje: Ako je rukovalac centralna ličnost, obrađivač je periferna, ali ne (mnogo) manje važna. Obrađivač radi za i po nalogu rukovaoca i formalno nema ovlašćenje da utvrđuje uslove obrade podataka o ličnosti, ne određuje svrhu i način obrade, već ispunjava samo ono što mu rukovalac nalaže. Na primer, u slučaju davanja humanitarne pomoći, organizacije koje se bave socijalnom zaštitom često angažuju treća lica za realizaciju/dostavljanje humanitarne pomoći (npr. paketi ili gotov novac). Kako bi treća lica izvršila nalog organizacija koje pružaju usluge ili posreduju u sistemu socijalne zaštite, ona moraju da imaju neke od podataka o ličnosti korisnika socijalne zaštite (npr. ime, prezime i adresu, iznos novca koji treba da daju korisnicima i slično). U takvim slučajevima, takvo treće lice bi bilo obrađivač podataka o ličnosti i organizacija socijalne zaštite bi sa njim morala da zaključi ugovor o obradi podataka o ličnosti.

„Pristanak” lica na koje se podaci odnose je svako dobrovoljno, određeno, informisano i nedvosmisleno izražavanje volje tog lica, kojim to lice, izjavom ili jasnom potvrdnom radnjom, daje pristanak za obradu podataka o ličnosti koji se na njega odnose.

Objašnjenje: Pristanak je jedan od šest pravnih osnova za obradu podataka o ličnosti i posebno se pominje jer se on traži od fizičkog lica najčešće u situacijama kada ne postoji drugi osnov pa je pristanak jedini osnov. Zbog toga se posebno stavlja akcenat na kvalitet pristanka, uslove i elemente koji ga čine:

- 1) dobrovoljnost, preciznost, informisanost;
- 2) nedvosmislenost;
- 3) izjava ili jasna potvrdna radnja.

Da bi organizacije koje se bave pitanjima socijalne zaštite koristile pristanak kao osnov, potrebno je obratiti pažnju na činjenicu da korisnici socijalne zaštite, zbog prethodno pominjanog odnosa subordinacije, često neće posvetiti pažnju obradi svojih podataka o ličnosti i da će olako shvatiti bilo koji dokument koji im bude ponuđen da potpišu. Zbog toga je važno da lica koja pružaju usluge socijalne zaštite ili posreduju u ostvarivanju prava iz socijalne zaštite, ili u krajnjoj liniji rade sa ugroženim kategorijama građana, jasno objasne korisnicima sve što je u vezi sa obradom njihovih podataka o ličnosti i pristankom koji će dati. Organizacije moraju da imaju dokaz da je korisnik dao pristanak, pa je preporuka da se uvek kada je to moguće pribavi pisani pristanak korisnika.

„Povreda podataka o ličnosti” je povreda bezbednosti podataka o ličnosti koja dovodi do slučajnog ili nezakonitog uništenja, gubitka, izmene, neovlašćenog otkrivanja ili pristupa podacima o ličnosti koji su preneseni, pohranjeni ili na drugi način obrađivani.

Objašnjenje: Do povrede podataka o ličnosti može doći na nekoliko načina, bilo da se radi o uništenju nekog podatka (u fizičkom ili elektronskom obliku), kompromitovanju (neko je video podatke koje nije smeo) ili gubitku. Sve navedeno može se dogoditi iz neznanja, nepažnje, ali i zloupotrebe. ZZPL sada definiše obavezu da teže povrede moraju biti prijavljene Povereniku u roku od 72 sata od saznanja za povredu. U određenim slučajevima i sama lica čiji su podaci ugroženi moraju biti obavješteni.

„Posebne vrste podataka o ličnosti” je termin u novom ZZPL za naročito osetljive podatke o ličnosti. Tu spadaju podaci i obrada kojom se otkriva

rasno ili etničko poreklo, političko mišljenje, versko ili filozofsko uverenje ili članstvo u sindikatu, kao i obrada genetskih podataka, biometrijskih podataka u cilju jedinstvene identifikacije lica, podataka o zdravstvenom stanju (fizičkom i mentalnom) ili podataka o seksualnom životu ili seksualnoj orijentaciji fizičkog lica.

Objašnjenje: ZZPL po pravilu zabranjuje obradu ove kategorije podataka, ali pruža listu izuzetaka kada je ona ipak dozvoljena. Na primer, dozvoljeno je obrađivati posebne vrste podataka o ličnosti ako je lice dalo izričiti pristanak. Još neki izuzeci mogu biti zanimljivi za organizacije koje obavljaju delatnost socijalne zaštite ili posreduju u ostvarivanju prava iz sistema socijalne zaštite:

- obrada je neophodna u cilju izvršenja obaveza ili primene zakonom propisanih ovlašćenja rukovaoca ili lica na koje se podaci odnose u oblasti rada, socijalnog osiguranja i socijalne zaštite, ako je takva obrada propisana zakonom ili kolektivnim ugovorom koji propisuje primenu odgovarajućih mera zaštite osnovnih prava, sloboda i interesa lica na koje se podaci odnose;
- obrada je neophodna u cilju zaštite životno važnih interesa lica na koje se podaci odnose ili drugog fizičkog lica, ako lice na koje se podaci odnose fizički ili pravno nije u mogućnosti da da pristanak;
- obrada je neophodna u svrhu preventivne medicine ili medicine rada, radi procene radne sposobnosti zaposlenih, medicinske dijagnostike, pružanja usluga zdravstvene ili socijalne zaštite, odnosno upravljanja zdravstvenim ili socijalnim sistemima, na osnovu zakona ili na osnovu ugovora sa zdravstvenim radnikom, ako se obrada vrši od strane ili pod nadzorom zdravstvenog radnika ili drugog lica koje ima obavezu čuvanja profesionalne tajne propisane zakonom ili profesionalnim pravilima;
- obrada je neophodna u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe naučnog ili istorijskog istraživanja i u statističke svrhe, u skladu sa članom 92. stav 1. ZZPL, ako je takva obrada srazmerna ostvarivanju ciljeva koji se nameravaju postići, uz poštovanje suštine prava na zaštitu podataka o ličnosti i ako je obezbeđena primena odgovarajućih i posebnih mera zaštite osnovnih prava i interesa lica na koje se ovi podaci odnose.

„Evidencija radnji obrade” predstavlja internu evidenciju rukovalaca (i obrađivača) o obradi podataka o ličnosti.

Objašnjenje: Radi se o opisanom evidentiranju vrste podataka i načina na koji ih obrađuje vaša organizacija (detaljan sadržaj evidencije propisan ZZPL). Nekada su se ove evidencije registrovale kod Poverenika, bez ustupanja sadržaja evidencija, a opisi evidencija, radnji obrade i mera zaštite bili su javno dostupni. Po novom ZZPL, obaveza prijave zbirki podataka u Centralni registar ne postoji, s tim da Poverenik i dalje može tražiti na uvid te evidencije. Postoje izuzeci kada ne treba voditi ove evidencije, s tim da se organizacijama koje pružaju usluge socijalne zaštite ili posreduju u njihovom ostvarivanju, zbog prirode podataka koje obrađuju, uvek savetuje da vode evidenciju radnji obrade.

„Lice za zaštitu podataka o ličnosti” je fizičko lice koje se kod rukovaoca ili obrađivača bavi (prevashodno) pitanjima zaštite podataka o ličnosti, odnosno time da li rukovalac ili obrađivač koji su ga imenovali postupaju u skladu sa ZZPL.

Objašnjenje: Ovo lice ima obavezu da se u okviru organizacije koja ga je imenovala posebno stara o tome da se obrada podataka vrši u skladu sa ZZPL ili drugim propisima koji se na njih primenjuju i on predstavlja neku vrstu internog savetnika za oblast zaštite podataka o ličnosti. ZZPL ostavlja mogućnost organizacijama da ovo lice imenuju interno, među svojim zaposlenima, ili da odrede eksternog stručnjaka, na primer, advokata. Imenovanje ovog lica nije opšta obaveza, već ZZPL propisuje parametre kada je obaveza, a kada mogućnost. U kontekstu rada udruženja koja pružaju usluge socijalne zaštite ili posreduju u ostvarivanju prava iz sistema socijalne zaštite svakako je preporuka da te organizacije odrede lice za zaštitu podataka o ličnosti.

„Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti” je nezavisan i samostalan organ vlasti ustanovljen na osnovu zakona, koji je nadležan za inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ZZPL i obavljanje drugih poslova propisanih zakonom.

OBAVEZE KOJE RUKOVAOCI (OBRAĐIVAČI) IMAJU U POGLEDU ZZPL, U KONTEKSTU OSTVARIVANJA PRAVA IZ SOCIJALNE ZAŠTITE

Organizacije koje pružaju usluge socijalne zaštite ili posreduju u ostvarivanju prava iz sistema socijalne zaštite na prvom mestu bi trebalo da provere da li trenutno poštuju obaveze koje imaju prema ZZPL. Ovo često nije lak posao i može da oduzme mnogo vremena, a nekad i drugih resursa (novac, kadar, itd.). U nastavku su neke od ključnih obaveza koje svaka organizacija treba (mogućnost) i mora (obaveza) da preduzme.

1. Identifikacija svih podataka o ličnosti kojima rukuje vaša organizacija

Da bi vaša organizacija utvrdila da li je njen rad usklađen sa ZZPL, za početak mora da zna da li uopšte obrađuje podatke o ličnosti i ako obrađuje, onda ti podaci moraju biti identifikovani. Posebno treba obratiti pažnju na to da li se obrađuju posebne vrste podataka o ličnosti, tzv. naročito osetljivi podaci.

2. Uspostavljanje evidencije radnji obrade

Ako ste identifikovali postojanje podataka o ličnosti koje obrađujete, što će vrlo izvesno biti slučaj imajući u vidu delatnost kojom se bavite, preporuka je da formirate evidencije radnji obrade. Iako ovde piše da je to preporuka, izvesno je da će za većinu organizacija to biti i obaveza, jer vrše obradu podataka o ličnosti na redovnom nivou (ZZPL pominje izuzetak da se evidencija ne mora voditi ako se radi o povremenoj obradi).

Forma u kojoj se vodi evidencija može biti u papiru, ali može biti i obična eksel tabela koja će sadržati sve elemente propisane ZZPL (ime i kontakt podaci rukovaoca, zajedničkih rukovaoca, predstavnika rukovaoca i lica za zaštitu podataka o ličnosti, ako oni postoje, odnosno ako su određeni; svrha obrade; vrsta lica na koje se podaci odnose i vrsta podataka o ličnosti; vrsta primalaca kojima su podaci o ličnosti

otkriveni ili će biti otkriveni, uključujući i primaocce u drugim državama ili međunarodnim organizacijama; prenos podataka o ličnosti u druge države ili međunarodne organizacije, uključujući i naziv druge države ili međunarodne organizacije; rok posle čijeg isteka se brišu određene vrste podataka o ličnosti, ako je takav rok određen; i opšti opis mera zaštite iz člana 50 ZZPL, ako je to moguće).

3. Revidiranje pravnih osnova za obradu podataka o ličnosti

Dok budete radili na izradi evidencije radnji obrade, moraćete da se pozabavite pitanjem pravnog osnova za obradu podataka o ličnosti. Postoji ukupno šest pravnih osnova u ZZPL od kojih neće svi biti primenjivi na organizacije socijalne zaštite. Najčešći pravni osnovi koji mogu doći u obzir u kontekstu pružanja socijalne zaštite:

- zakonsko ovlašćenje vaše organizacije kao organizacije koja vrši delatnost socijalne zaštite u skladu sa ZSZ;
- pristanak lica čije podatke obrađuje vaša organizacija će se koristiti onda kada ZSZ ili drugi zakon ne daju osnov za konkretnu obradu. Pristanak mora biti u svemu u skladu sa ZZPL, a u ovom vodiču ste već imali priliku da pročitate određene stvari koje su bitne kod pristanka;
- ugovor može biti osnov ukoliko ga zaključujete sa korisnikom usluge socijalne zaštite.

4. Imenovanje lica za zaštitu podataka o ličnosti

Imajući u vidu delatnost koju obavljaju organizacije, preporuka je da one imenuju lice za zaštitu podataka o ličnosti u skladu sa ZZPL. Imenovanje ovog lica će na prvom mestu pomoći samoj organizaciji, jer se ovo lice bavi temom zaštite podataka o ličnosti kao primarnom i osnovnom temom i mora da bude uključeno u sve procese u vašoj organizaciji koji su u vezi sa podacima o ličnosti. Ovo lice upravo treba da poveže zaštitu podataka o ličnosti sa delatnošću socijalne zaštite, što je naročito važno u situaciji kada u oblasti socijalne zaštite ne postoje nikakve smernice u pogledu zaštite podataka o ličnosti, ne samo u Srbiji nego i šire.

Imenovano lice mora uvek biti na raspolaganju organizaciji i zaposlenima za pitanja u vezi sa obradom podataka o ličnosti.

Potrebno je imati u vidu to da ovo lice mora imati uslove da svoj posao obavlja profesionalno i nezavisno i da prema ZZPL odgovara samo najvišim organima upravljanja u organizaciji (npr. direktoru ili predsedniku upravnog odbora).

5. Uspostavljanje ili revidiranje mera zaštite podataka o ličnosti

ZZPL definiše da se nivo zaštite podataka mora uspostaviti u svakoj organizaciji, ali da konkretan nivo zavisi od, između ostalog, nivoa i verovatnoće nastupanja rizika za prava i slobode lica, ali i od objektivnih okolnosti kao što su tehnološka dostignuća i troškovi njihove primene. Što su podaci osetljiviji i što je rizik od nastupanja incidenata veći, mere zaštite moraju biti ozbiljnije.

ZZPL pominje neke od mera koje su postale standard u zaštiti podataka o ličnosti, a to su:

- 1) pseudonimizacija i kriptozastita podataka o ličnosti (šifrovanje podataka i uređaja);
- 2) sposobnost obezbeđivanja trajne poverljivosti, integriteta, raspoloživosti i otpornosti sistema i usluga obrade;
- 3) obezbeđivanje uspostavljanja ponovne raspoloživosti i pristupa podacima o ličnosti u slučaju fizičkih ili tehničkih incidenata u najkraćem roku;
- 4) postupak redovnog testiranja, ocenjivanja i procenjivanja delotvornosti tehničkih, organizacionih i kadrovskih mera bezbednosti obrade.

Preporuka je da organizacija usvoji interni akt o bezbednosti podataka ili kao poseban akt ili kao deo opšteg akta o obradi podataka o ličnosti koji bi predstavljao opšti akt (kod poslodavca) i kao takav obavezivao sve zaposlene u konkretnoj organizaciji. Lica koja nisu zaposlena morala bi da potpišu sa organizacijom određeni ugovor koji bi obavezivao na odgovorno čuvanje svih podataka koji se razmenjuju sa organizacijom koja je pružalac i posrednik u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne zaštite, a naročito podataka o ličnosti.

6. Iznošenje podataka o ličnosti iz Srbije

Potrebno je da vaša organizacija utvrdi da li iznosi podatke o ličnosti

van Srbije i ako iznosi, identifikovati lica kojima iznosi (pravna i fizička lica, međunarodne organizacije i slično). Ukoliko se podaci o ličnosti iznose licima van država članica Saveta Evrope ili država koje su na spisku Vlade Srbije kao „sigurne zemlje” (spisak dostupan na sajtu Poverenika), potrebno je pronaći neki od mehanizama zaštite predviđen ZZPL.

7. Angažovanje obrađivača

Ukoliko vaša organizacija koristi usluge obrađivača podataka o ličnosti (npr. eksterna računovodstvena agencija koja radi obračune plata zaposlenima, pojedinac/kompanija koja pruža usluge održavanja softvera), potrebno je da zaključite ugovore o obradi podataka o ličnosti sa svim obrađivačima. Elementi ugovora su propisani ZZPL, a Poverenik je dodatno napravio model ugovora koji može da se koristi i dostupan je na sajtu Poverenika.

8. Šta pripremiti od dokumentacije?

Ako to već nisu učinile, organizacije socijalne zaštite trebalo bi da obezbede sledeće nacрте koje mogu koristiti u svom radu:

- evidencije radnji obrade;
- model obaveštenja o obradi podataka o ličnosti (u nastavku u Listi za proveru su dati elementi);
- model ugovora o obradi podataka o ličnosti;
- model sporazuma/ugovora sa drugim rukovaocem ako se radi o zajedničkim rukovaocima;
- model pristanka lica na obradu podataka o ličnosti;
- model internog opšteg akta o obradi podataka o ličnosti i modeli akata o bezbednosti podataka i pravima lica čije podatke o ličnosti obrađuje vaša organizacija. Sve ovo može biti deo jednog akta, ali je nekada preglednije da se oni odvoje u zasebna dokumenta. Navedeni akt bi trebalo da bude i opšti akt kod poslodavca, čime bi obavezivao sve zaposlene.

Ovo je samo okviran spisak dokumentacije i osnovnih obaveza. Modele akata obavezno treba prilagođavati svakoj pojedinačnoj situaciji i nikako ih ne treba zaključivati, usvajati po inerciji, jer situacije mogu značajno da se razlikuju iako tako na prvi pogled ne deluje.

ŠTA RADITI KADA SE DESI INCIDENT (POVREDA) U VEZI SA PODACIMA O LIČNOSTI?

U praksi EU su se iskristalisale tri vrste povreda:

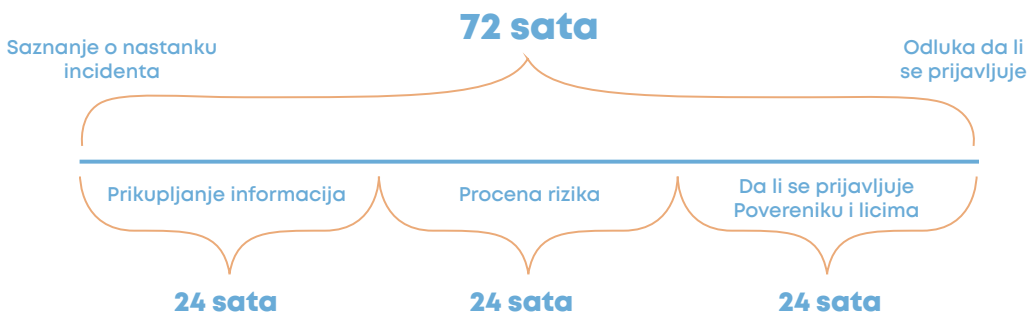
- povreda poverljivosti – u slučaju neovlašćenog ili slučajnog otkrivanja podataka ili pristupa tim podacima;
- povreda integriteta – u slučaju neovlašćene ili slučajne izmene podataka;
- povreda dostupnosti – u slučaju slučajnog ili neovlašćenog gubitka pristupa podacima ili uništenja tih podataka.

Bez obzira na vrstu povrede, sama činjenica da je do nje došlo ili postojanje sumnje da se to dogodilo, dovoljna je da se situacija shvati ozbiljno i da se postupaju efikasno zbog kratkih zakonskih rokova.

Ukoliko vaša organizacija ima lice za zaštitu podataka o ličnosti, to lice mora biti obavješteno o incidentu odmah, kao i uprava organizacije (direktor, upravni odbor, u zavisnosti od konkretnog slučaja).

U slučaju da je incident potrebno prijaviti Povereniku, rok je 72 sata od saznanja o nastanku incidenta, pa sve radnje koje prethode eventualnoj prijavi incidenta Povereniku moraju biti sprovedene za 72 sata. U tabeli je prikazan primer rasporeda vremena i radnji koje bi trebalo sprovesti:

- prikupljanje činjenica od značaja za incident;
- procena rizika ukoliko se ispostavi da je do povrede zaista došlo (ZZPL razlikuje „običan” rizik i visoki rizik);
- na osnovu procene rizika donosi se odluka o tome da li se incident prijavljuje:
 - Povereniku i/ili
 - licima čiji su podaci ugroženi konkretnom povredom.

Grafikon predstavlja samo primer kako se može organizovati interni proces rešavanja incidenta sa podacima o ličnosti, tako da vaša organizacija uvek može da napravi drugačiji model postupanja, ali uvek se treba držati vremenskog okvira od 72 sata otkad ste dobili informaciju o incidentu.

POSTUPANJE PO ZAHTEVIMA FIZIČKIH LICA ZA OSTVARIVANJE PRAVA

ZZPL pruža fizičkim licima nekoliko prava, povodom kojih, između ostalog, mogu da se obrate i vašoj organizaciji ukoliko ona obrađuje njihove podatke o ličnosti. Prava fizičkih lica po ZZPL su:

1. Pravo na informisanje

Ovo je jedno od najvažnijih prava lica i obaveza organizacija, tj. rukovalaca. Kada se podaci o ličnosti prikupljaju direktno od lica na koje se odnose (npr. korisnika socijalne zaštite), informacije koje se pružaju licu su identitet i kontakt podaci rukovaoca, svrha obrade i pravni osnov za obradu, primaoci podataka, iznošenje podataka iz Srbije, rok čuvanja ili kriterijumi za njegovo određivanje, postojanje svih prava lica na koje se podaci odnose i prava da se podnese pritužba Povereniku, postojanje automatizovanog donošenja odluke, itd. Kada se prikupljaju od trećeg lica (a ne od lica na koje se podaci odnose), spisku su dodate informacije o licu od kog su dobijeni podaci, o vrsti podataka koji se obrađuju, itd.

2. Pravo na pristup

Na prvom mestu ovo pravo znači da lice ima pravo da od vaše organizacije traži informaciju o tome da li ona obrađuje njegove/njene podatke o ličnosti. Ako bi odgovor bio pozitivan, lice ima pravo da dobije „pristup” svojim podacima, kao i pravo da dobije određene informacije u vezi sa njihovom obradom koje se, u velikoj meri, podudaraju sa informacijama koje vaša organizacija i bez posebnog zahteva mora da obelodani pre započinjanja obrade u okviru poštovanja prava na informisanje (prethodna tačka gore). Pravo na pristup podrazumeva i pravo na kopiju (postoji sporenje oko toga da li se daje kopija celog izvornog dokumenta ili „izvod” iz dokumentacije gde su podaci o ličnosti). Vaša organizacija je dužna da licu na njegov zahtev dostavi

kopiju podataka koje obrađuje. U tom slučaju, vaša organizacija može da zahteva naknadu nužnih troškova za izradu dodatnih kopija, ako ti troškovi postoje. Rukovalac takođe treba da se postara za to da ostvarivanjem prava na dostavljanje kopije ne budu ugrožena prava drugih lica.

3. Pravo na ispravku i dopunu

Rukovaoci često ne proveravaju ažurnost podataka o ličnosti koje prikupljaju, s tim da je to neretko povezano i sa činjenicom da lica čiji su to podaci ne obavestavaju rukovaoce da je došlo do nekih promena. Rukovaoci bi trebalo periodično da proveravaju ažurnost podataka koje prikupljaju, koliko je to objektivno u njihovoj moći. Svako lice, skoro bez izuzetka, može tražiti da vaša organizacija ispravi ili dopuni podatke koje obrađujete o njemu/njoj.

4 Pravo na brisanje

Često se misli da je ovo pravo apsolutno, ali to nije tačno. ZZPL definiše kada je rukovalac dužan da bez nepotrebnog odlaganja izbriše podatke o ličnosti po zahtevu lica:

- podaci više nisu neophodni za ostvarivanje svrhe zbog koje su obrađivani;
- lice je opozvalo pristanak na osnovu kojeg se obrada vršila, a nema drugog pravnog osnova za obradu;
- podnet je prigovor na obradu;
- podaci su nezakonito obrađivani;
- podaci moraju biti izbrisani u cilju izvršenja zakonskih obaveza rukovaoca;
- podaci su prikupljeni od deteta u vezi sa korišćenjem usluga informacionog društva.

Dakle, o pravu na brisanje vaša organizacija će da odlučuje u svakom pojedinačnom slučaju, u zavisnosti od okolnosti takvog slučaja. Dodatno, postoje određeni izuzeci od prava na brisanje kada rukovalac ne mora da postupi po zahtevu, a koji obuhvataju slobodu govora, arhiviranje u javnom interesu, obradu u naučne i statističke

svrhe, ostvarivanje ili odbranu od pravnih zahteva.

5. Pravo na ograničenje obrade

- lice na koje se podaci o ličnosti odnose ima pravo na prigovor u sledećim slučajevima:
- ako osporava tačnost podataka, za vreme koje omogućava rukovaocu proveru tačnosti;
- obrada je nezakonita, ali se lice protivi brisanju i zahteva ograničenje upotrebe podataka;
- rukovaocu više nisu potrebni podaci, ali jesu licu čiji su podaci da bi ostvarilo neki pravni zahtev;
- podnet je prigovor na obradu, a u toku je procenjivanje da li pravni osnov rukovaoca preteže nad interesima tog lica.

U slučaju da je rukovalac prihvatio zahtev i ograničio obradu, tada se podaci smeju obrađivati samo u jasno definisanim situacijama: uz pristanak, za ostvarivanje pravnih zahteva, za zaštitu prava drugog fizičkog ili pravnog lica. Ograničenje obrade bi podrazumevalo potencijalno ograničenje praktično svih radnji obrade podataka o ličnosti (deljenje, brisanje, itd.). Sledstveno tome, jedina moguća radnja obrade koja se ne sme prekinuti jeste čuvanje, čime se suštinski ovo pravo razlikuje od prava na brisanje.

6. Pravo na prenosivost podataka

Radi se o novini čak i u EU, pravu da se od rukovaoca zahteva da obezbedi da podaci o ličnosti u strukturiranom, uobičajenom i mašinski čitljivom formatu budu dostupni samom licu ili preneti drugom rukovaocu, ako je to tehnički izvodljivo. Pravo nije apsolutno, pa je rukovalac dužan da postupi po zahtevu lica samo ako su zajedno ispunjeni sledeći uslovi: (1) obrada je zasnovana na pristanku ili na osnovu ugovora i (2) obrada se vrši automatizovano.

7. Pravo na prigovor

Pravo na prigovor može se isticati u situacijama kada se podaci lica obrađuju na osnovu legitimnog interesa ili na osnovu javnog interesa, tj. javnih ovlašćenja rukovaoca, kao i kada se radi o direktnom

marketingu (neposrednom oglašavanju). Stoga, rukovaoci koji šalju marketinške poruke mejlom ili SMS-om ili na drugi način kontaktiraju lica u cilju sprovođenja marketinških akcija, moraju da obezbede mehanizam potpunog prekida takve prakse čim neko lice uputi takav zahtev. Pravo na prigovor pruža mogućnost da se osnov za obradu ospori. Kada primi ovakav zahtev, rukovalac je dužan da prekine sa obradom podataka, osim ako može da pokaže da postoje zakonski razlozi za obradu koji pretežu nad interesima, pravima ili slobodama lica ili su u vezi sa podnošenjem, ostvarivanjem ili odbranom pravnog zahteva.

8. Automatizovano donošenje odluka

Prava koja postoje u slučajevima automatizovane obrade omogućavaju licima da zadrže kontrolu nad svojim podacima ukoliko u njihovoj obradi učestvuju samo mašine i softveri (bez neposrednog ljudskog učešća). ZZPL najpre predviđa da lice na koje se podaci odnose ima pravo da se na njega ne primenjuje odluka doneta isključivo na osnovu automatizovane obrade, uključujući i profilisanje, ako se tom odlukom proizvode pravne posledice po to lice ili ta odluka značajno utiče na njegov položaj (s tim da postoje definisani izuzeci). U praksi, odluke sa pravnim posledicama obuhvataju i odluke koje mogu dovesti do raskida ugovora, uskraćivanja neke pomoći garantovane zakonom, kao i do odbijanja vize, ulaska u zemlju i slično. Takve odluke mogu uticati na pristup zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj zaštiti, procenu kreditne sposobnosti, prava iz radnog odnosa i slično.

9. Način postupanja po zahtevu lica za ostvarenje prava

Rukovalac je dužan da pruži pomoć licu na koje se podaci odnose u ostvarivanju njegovih prava. Rukovalac je dužan da licu na koje se podaci odnose pruži informacije o postupanju na osnovu zahteva zakona bez odlaganja, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema zahteva. Taj rok može biti produžen za još 60 dana ako je to neophodno, uzimajući u obzir složenost i broj zahteva. O produženju roka i razlozima za to produženje rukovalac je dužan da obavesti lice na koje se podaci odnose u roku od 30 dana od dana prijema zahteva. Ako je lice na koje se podaci odnose podnelo zahtev elektronskim putem, informacija se mora pružiti elektronskim putem ako je to moguće, osim ako je to lice

zahtevalo da se informacija pruži na drugi način.

Ako rukovalac ne postupi po zahtevu lica na koje se podaci odnose, on je dužan da o razlozima za nepostupanje obavesti to lice bez odlaganja, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema zahteva, kao i o pravu na podnošenje pritužbe Povereniku, odnosno tužbe sudu.

LISTA ZA PROVERU

Smernice koje će vam pomoći da utvrdite da li ste pokrili sve važne aspekte obrade podataka o ličnosti u pojedinačnim situacijama (npr. kada vam dođe novi korisnik):

1. Koja je svrha prikupljanja (obrade) konkretnih podataka o ličnosti?

- a.** Ako ima više svrha, razdvojte ih, morate biti svesni svake pojedinačne svrhe.
- b.** Iako se podrazumeva, vodite računa o tome da je svrha dozvoljena.

2. Koje podatke prikupljate?

- a.** Vodite računa o tome da prikupljate samo one podatke koji su vam neophodni.
- b.** Uvek proverite da li među podacima ima i „naročito osetljivih“.

3. Kada znate zašto i koje podatke treba da prikupite (obrađujete), da li imate i pravni osnov za to? Od šest mogućih, sledeći pravni osnovi će najčešće doći u obzir:

- a.** zakon (neki drugi propis, na primer ZSZ koji vam daje ovlašćenje za obradu);
- b.** pristanak (najbolje pisani pristanak sa svim elementima);
- c.** ugovor (ukoliko imate ugovor, na primer sa korisnikom socijalne zaštite, onda možete obrađivati njegove/njene podatke koji su neophodni za zaključenje i realizaciju tog ugovora).

4. Definišite odmah koliko vremena ćete čuvati podatke ili makar parametre na osnovu kojih ćete to odrediti (npr. dok traje pružanje pomoći plus određeni period nakon toga).

5. Da li ćete deliti sa nekim podatke koje prikupljate?

a. Ako hoćete, proverite sa kim i zbog čega delite podatke:

i. ako podatke dajete nekome samo da bi on uradio neki tehnički posao za vas, moguće je da će se raditi o obrađivaču podataka o ličnosti i sa njim morate da zaključite ugovor o obradi podataka o ličnosti;

ii. ako podatke delite sa drugim partnerskim organizacijama, moguće je da će se raditi o zajedničkom rukovaocu, sa kojim morate imati sporazum, odnosno ugovor oko osnovnih stvari u vezi sa obradom konkretnih podataka o ličnosti.

6. Da li vršite profilisanje – ako je odgovor da, morate o tome da obavestite lica čije profilisanje vršite.

Kada imate odgovor na sva pitanja, morate na osnovu toga da napravite obaveštenje o obradi podataka o ličnosti („Obaveštenje”). Obaveštenje je opšta obaveza po ZZPL, bez obzira na to koje podatke prikupljate i šta je pravni osnov.

Šta raditi kada ste u dilemi

Nećete uvek pronaći jasan odgovor na sva pitanja u listi za proveru. Dakle, šta raditi kada ste u dilemi? Potpun odgovor na ovo pitanje, naravno, nije lak, ali ne idite linijom manjeg otpora. Uvek imate više opcija, kao što su:

- pregledajte materijale koje ste prikupili na obukama, konferencijama i slično, u vezi sa temom zaštite podataka o ličnosti, možda je odgovor već tu, samo ga ne vidite;
- pitajte nekog od kolega iz svoje ili drugih organizacija. Ako vi ili vaša organizacija nemate iskustva, možda neko iz druge organizacije ima baš istu ili sličnu situaciju (ali vodite računa o tome da ne otkrivete podatke o ličnosti, već se konsultujte na anonimnoj osnovi);
- konsultujte se sa nekim iz Poverenikove kancelarije. Ako stvar nije hitna, uvek možete da pošaljete mejl i tražite mišljenje, ali i kad je stvar hitna, uvek možete da pozovete dežurnog inspektora iz Poverenikove kancelarije telefonom na broj koji je javno objavljen na sajtu Poverenika (opšti broj, tražite dežurnog inspektora).

